

Nová expozícia

Slovenské banské múzeum a OZ Iniciatíva za živé mesto Vás srdečne pozývajú do novej expozície **Na muške - strelecké terče** zo zbierok Slovenského banského múzea.

Kde: Starý zámok, Starozámocká 11, Banská Štiavnica

Zámerom novej expozície je predstavenie unikátnej múzejnej zbierky – kolekcie maľovaných streleckých terčov z 18. a 19. storočia. Súbor terčov rozpráva príbeh o historickom význame Banskej Štiavnice a aktívnej úlohe obyvateľov pri obrane svojho mesta. Nová stála expozícia predstaví tento príbeh verejnosti a prostredníctvom originálnej výstavnej architektúry ponúka jedinečný zážitok z umenia.

Kurátorka: Mária Janušová

Architektúra expozície:

Jakub Kopec

Realizácia expozície: Dielňa Haus
Vizuálna identita:

Daniela Matúšková

Reštaurovanie a konzervovanie diel: Erika Benická, Renáta Brnáková, Zuzana Fehérpatakýová, Marianna Golemová, Alžbeta Rumanová, Ingrid Valachová

Pri príprave expozície spolupracovali: Blanka Skaviniaková, Gorazd Bukovčák, Slavomír Chmelár, Filip Brnák, Jaroslav Hulla, Ivan Chladný, Martina Cibulová, Lucia Binderová, Michal Svoreň a tím vlastnej ochrany SBM, Iveta Chovanová, Zuzana Paškayová, Božena Výbochová, Lenka Chmelárová, Anna Ďuricová, Miriam Lenčová, Petra Páchniková, Emília Švecová, Adriana Matejková, Zuzana Denková

Za finančnú podporu expozície ďakujeme: Ministerstvo obrany SR, Nadácia SPP, fond LITA, spoločnosť Baumit.

Kontakt: Mgr. Mária Janušová,
janusova.maria@muzeumbms.sk

SBM

Oznam

Informačné centrum mesta Banská Štiavnica oznamuje, že lístky na kultúrne podujatia a koncerty sú v predaji a môžete si ich zakúpiť na Námestí sv. Trojice 1.

Otvorené:

po-so: 8.00 – 16.00 h

ne: zatvorené

Kontakt: 045/6949653,

ic@banskastiavnica.sk

IC BŠ

Štiavnické hlavičky

3. František Jozef Turček – vedecký self-mademan

Pojem self-mademan má bohatú tradíciu v anglosaskom svete.

Označuje sa ním väčšinou človek-samouk. Ktorý sa stal mimoriadne úspešným, napríklad vo vede, vlastným úsilím, cieľavedomým samovzdelávaním, celoživotnou intenzívnou, tvorivou prácou. S výsledkami, ktoré významne ovplyvnili ľudské vedenie a pokrok. Za prototypy takýchto osobností sa považujú Benjamin Franklin, Michael Faraday, Thomas Alva Edison. Pre mňa bol takouto unikátnou osobnosťou František Jozef Turček. Poznal som ho od počiatku 60-tych rokov, keď sa k nám, do Bryndziarne, rodina Turčekovcov prisťahovala. František Jozef s manželkou Annou, dcérou Annou a synmi Ladislavom a Ivanom. Hoci Turčekovci už v Štiavnici, pod Kalváriou, dlhší čas bývali, nepoznal som ich. Najviac k nim chodila na debaty moja mama. V pani Anke našla blízku, spriaznenú dušu. Od nej som sa postupne dozvedal, akých výnimočných ľudí sme dostali za susedov. V osobe doktora Turčeka, vedeckého priekopníka v odboroch, ktoré v tom čase neboli pre mňa ako gymnazistu, známe. (Foto 1).

Do Banskej Štiavnice sa Turčekovci prisťahovali po vojne z Kovariet, kde pán Turček robil lesného správcu. Po roku 1945 sa jeho život podstatne zmenil. Z lesníka sa stal odborným pracovníkom Výskumného ústavu lesného hospodárstva (1946-1964). Vďaka svojmu systematickému úsiliu, organizačným schopnostiam, značnej reputácii v medzinárodnej vedeckej komunite sa neskôr stal zakladateľom a vedeckým pracovníkom výskumnej stanice Ústavu biológie krajiny SAV (1964-1975) a neskôr výskumnej stanice Ústavu experimentálnej biológie a ekológie SAV v Banskej Štiavnici (1975-1977). Z pozície samouka žijúceho ďaleko od vedeckých centier sa vpracoval na svetovo rešpektovaného vedca, ktorý je aj po desaťročiach od jeho odchodu do večnosti uznávaný a citovaný doma aj v zahraničí. Hoci nemal ukončené ani stredoškolské ani vysokoškolské vzdelanie, v roku 1967 získal titul kandidáta biologických vied (CSc). Považuje sa za zakladateľa slovenskej vedeckej ekológie. Jeho žiakmi a nasledovníkmi boli a sú také osobnosti ako profesori Jo-

František J. Turček, Arborétum Kysihýbel, 1947 FOTO ARCHÍV RODINY TURČEKOVCOV

zef Šteffek a Hubert Hilbert.

Svoje celoživotné dielo publikoval v knihe *Ökologische Beziehungen der Vögel und Gehölze*. Vyšla v troch vydaniach: v roku 1961, 1967 a pre veľký záujem bolo v roku 2019 uverejnené tretie, aktualizované vydanie. Spočiatku ma u doktora Turčeka najviac zaujali magnetofónové nahrávky vtáčích hlasov nahraných na malom prenosnom magnetofóne. Už ten magnetofón v dobe robustných Sonetov Tesla, bol pozoruhodnou technickou novinkou. Bola to moja prvá skúsenosť počuť vtáčie spevy a k nim výklad o ich „*autoroch*“. Ocitol som sa v izbe akoby v lese. Aký význam takýto výskum mal sa ukázalo o niekoľko rokov neskôr. Bol dobrým psychológom a pedagógom. Mal pochopenie pre mladické výstrelky vtedajšej mojej big-bitovej generácie. Bol som mu postupne povďačný, že on, generácie vzdialený big-bitovej revolúcii 60-rokov, jej rozumel. Vysvetľoval mojej mame, v čom boli 60-te roky pokrokové a pozitívne. Čo bolo z jeho strany príjemné a prekvapujúce. Okrem iného som vtedy a aj neskôr veľmi ocenil, že ma posúval ku angličtine ako svetovému jazyku. Civilizačne, kultúrne, ale najmä vedecky. Dojalo ma, keď mi daroval na tú dobu vzácny, veľký Anglicko-slovenský slovník autorov A. Osička - I. Poldauf. Ako dôkaz, aby som túto výzvu bral vážne. Opatrujem ho a používam dodnes. Postupne som sa od doktora dozvedal aj svetové trendy v systematickom, komplexnom poňaní zákonov živej prírody. Vráťane jej „*vládcu*“ - človeka. V tej dobe napr. v populárnom bestselleri Desmon-

da Morrisa Nahá opica. Hoci som v 1964 odišiel na vysokoškolské štúdiá do Bratislavy a prichádzal domov zriedkavejšie, v kontakte sme ostávali. Ten sa zintenzívnal, keď nadišli pohnuté roky 1968-1971, vojenská okupácia a politicky zmotivované čítky. Po návrate z vojenskej základnej služby (1970) som bol na rozpakoch ako pokračovať. Bol to vtedy práve on, kto ma sústavne nabádal na vedeckú dráhu. Hoci už v tom čase sám zápasil so zdravotnými ťažkosťami aj sklamaniami zo spoločenského vývoja. Posmeľoval ma najmä tým, aby som nadviazal na dobré študijné výsledky, získané poznatky ďalej prehľboval, pokroky poznania vo svete sústavne sledoval. Našiel vo svete kolegov, priateľov či spolupracovníkov a témy, ktoré budú mať aj praktické uplatnenie. Bol dovtedy prvým, kto mi dodával sebavedomie a odhodlanie venovať sa vedeckej práci. Hoci z okruhu rodinných známych mi radili pravý opak. Všetky jeho rady sa neskôr ukázali ako správne. Jeho životný príbeh viac než názorne ukazoval, že tie rady mi dával ten najpopulanejší.

Doktor F.J.Turček (*3.12.1915 - †4.3.1977) mi svojou všestrannosťou, humánnosťou, celoživotnou oddanosťou ochrane prírody pripomína svetoznámeho britského prírodovedca, moderátora, scenáristu a producenta Sira Davida Attenborough. Iste by sa mu páčili filmové seriály o Zemi ako zázračnej planéte. A súhlasil by s úsilím alarmovať svetovú mienku, aby si živú prírodu cenila nadovšetko.

Peter Gemeiner